

י כל חיה נרמט (מד) שהם נושכים וממיתים ודאי, ינתהגים בשבת אפילו אין רצין (מה) אחריו, וישאר מזיקין. *כגון נחש וצקרב, במקום שאינם ממיתין (מו) אם רצין אחריו מותר להרגם, ואם לאו אסור, ש"אכל מותר (מז) לדרסם לפי חמו (מח) *ואפילו (טו) במתכונן, אלא שמראה עצמו כאלו אינו מכונן: י"א הלא ישפוש ברגליו רק (מט) על גבי (טז) קרקע משים ומשנה גמות, *אכל מותר לדרסו לפי חמו שאינו מתכונן למרס ולהשוות גמות, (ז) ואף-על-גב דממילא מקרס הוא, פי לא מכונן (נא) *שרי משום (י) מאיסותא: י"ב (נב) *חיה ועוף שברשותו (נג) במת (נד) לצודן, ^א והוא

פֶּאָר הֵיטב

לחתוך הפאקל, מי"מ מלחא דלא שכיח הוא ויכול לבסות הפאקלים, וגם אחר מאןף שהיא סוכנת במאכל. לכן יש לחכות בידים. עכ"ל: (פ"ו) חקנש. שישמע דע"צ רצפה שרי לדרבי הסמירין בפוד בקרצף, ע' סימן שז"ו ס"ב, ונע"א פסל לביע שרי, מ"א, וכתב מהר"ל דמטר לטעמיה רגלו עליו ובלבד שלא ישפשוף, וכתב המנ"י: (י"ז) מואיסתא. גיל האידאן דליפא אפוד

מִלְשָׁנָה בְּרוּרָה

וְהָיוּ בָּהֶם בִּי אִם בַּמִּפְלָא אֶת בְּגָדָיו: ל' (מד) שָׁהֶם וכו'. כגון (על) פֶּלֶס שֹׁשֶׁה וכו' הָיָה גִּזְּזָה: (מה) אֶתְרֵיוּ. וְאֶפְסֹה (עז) בּוֹרְחִין מִלְּפָנָיו: (מו) אִם רָצִין וכו'. לְעֵת הַרְבֵּעִים דְּמִתְבַּב בְּמַלְאכָה שְׁאִין צָרִיד לְגִרְסָה, (עט) צִירָה לְיֹמֶר דְּהָבִי קָאֵמֶר, שְׁאִין כְּמִיתִין וְדָא אֵלָּא הוּא סִפֵּק פְּקוּדֵי נַפְשׁ, וְלִבְנֵי בְּרִצִין אֶתְרֵיוּ אִיכָּא חֲשֵׁשׁ סְכָנָתָא וְשִׁרְיָא⁶¹, מִיָּהֶּה לִירֵדִין דְּכִבְיָא לֶן מְלָאכָה שְׁאִין צָרִיכָה לְגִרְסָה מִדְּבִרְבֵּן הוּא דְּאִסְרָא, אִף שְׁאִין סִפֵּק פְּקוּדֵי נַפְשׁ כִּלְלֵי שְׁרִי מִשּׁוּם צִצְרָא בְּעֻלְמָא כְּדִי שְׁלֵא יִצֵּק. וְדוּקָא אִילוּ וְכֵל זִי הָיָה גִּזְּזָה שְׁפִירְדִין הֵן בְּטִבְעֵן וְנִשְׁכָּחֵן נִשְׁכָּחָה עֹקֶצְתָּא אֵלָּא שְׁאִין דִּרְבֵּן לְהִמִּית בְּהָה הַמְּקוֹם, מַה שְׁאִין כֵּן פְּרִיֹשׁ דְּלֵעִיל וְכֵל רְמִשִּׁים קִטְנִים כְּהָא גִּזְּזָה, דְּאִף עֲלִיָּירֵי דְּמִצְעִתֵּן לִיכָּא צִיעַר בְּלִי הָיָה, כְּהֵי אִסּוּר לְהִרְגָּשָׁה⁶² אִף בְּשִׁהֶם עֹקֶצְתִין אוֹתוֹ, אֵלָּא בְּרִיתָם מְעִלִין [בִּי]: (מו) לְדִרְסָם. וְהוּא הִרִין שְׂכוּפָה עֲלֵיהֶן כְּלִי⁶³ [אִרִין]: (מח) וְאֶפְסֹה בְּמַהֲבָתָן. דְּמַלְאכָה שְׁאִין צָרִיכָה לְגִרְסָה הָיָה, (כז) וְהָבָא פִּשְׁתָּן בְּזִיקִין, אֶפְסֹה מִדְּרִבְנֵן לֹא מוֹרִי לְשְׁאִין הִזְקֵנן לְהִדְרָא⁶⁴, אֵלָּא שְׁתַּחֲצָה לְפָנֵי הַרְוָאָה כְּאִילוּ אִינוּ מִתְּפַנֵּן, שְׁלֵא יֵאמְרוּ דָּה נִשְׁלַח נִשְׁמָה בְּשִׁבְתָּ בְּמִתְּפַנֵּן, וְלֹא יִדְעוּ לְחַלֵּק, (עט) אֶתְבֵּן וְנִלְמִים וְשִׁאֵר שְׁתַּחֲצִים רְמִשִּׁים, אֶפְסֹה דְּרָה הִלּוּכֵי אִסּוּר לְדִרְסָן. אִסּוּר לְהִרְגֵּי בְּשִׁבְתָּ שְׂמִמִּית שְׁמִירִין שְׁפִירָא, וְאִף שְׂאוּמִרִים הַעֲלִים שְׁהָיָה סְכָנָה לְשִׁנּוּפֵל בְּמַהֲבָל, מְכֵל מְקוֹם לֹא כְּדִי הַזְקָא, וְגַם כִּילוּ לְכַסּוֹת הַמַּאֲכָלִים, לְכֵן יֵשׁ לְמַחֲוֵת בְּדָרְסָם, וְכֵל־שִׁבְן דִּישׁ לְהִירֵי מַלְהִירָה שְׁאֵר רְמִשִּׁים וְהוֹלְעִים הַנִּמְצָאִים בְּכֹרוֹת [אֲחֵרֹנוֹת]: לֹא (מט) עֲלִי־גִבִּיר חֲרָקֵעַ, וְעִלְגִּי רַצְפָּה, תְּלִיא בְּפִלְגָּתָא דְּסִימֵן שְׁלוּ סְעִירָה בְּגִי כְּבִיד הַבִּיר בְּמִצְרָף, עֵזֶן שֵׁם, לְהִרְמִיא דְּאִסּוּר שֵׁם בְּכֵל גִּזְּזָה, (כו) הוּא הִדִּין כְּכָא דְּאִסּוּר אִף עֲלִי־גִבִּיר רַצְפָּה⁶⁵, וְעִלְגִּי סִסְטֵל לְכָלִי עֲלִמָּא שְׁרִי, דְּלֹא שִׁיזֵן בְּהָה אֲשׁוּרִי מְבוֹת, (זו) וְכַשּׁוּם מְבוֹת גּוּפָא לִיכָּא לְמִיטָה, וְלֹא שִׁיזֵן מְבוֹת אֵלָּא⁶⁶: (ז) וְאִי־עִלְגִּיב דְּמִמִּילָא וכו'. כְּלִימֶר, (עט) דְּלִפְעֻמִּים מְבִירָתָא, וְאִיכָּא מְקוֹם כְּכָא שְׁרִי כַּשּׁוּם מְאִיסוּתָא: (נא) שְׁרִי כַּשּׁוּם מְאִיסוּתָא. אִי־עִלְגִּי־שׁוּם מְאִיסוּתָא, (עט) פִּירִין דְּלֹא מִשְׁפָּשֵׁף הֵהָן וְהָהָן וְלֹא הִי פְּסִיק רִישָׁה. לְמַחְוֹת, (פ) אֵבֶל אִסּוּר לִלְחֹף לְמָקוֹם הָרִיק כְּדִי לְדִרְסֵי עֲלִיו, דְּהָה אִינוּ נִקְרָא בְּכָל גִּזְּזָה. כֶּתֶב הַמֶּגֶן אֲבִירָה: הָאִידֵּן דְּלִיכָּא דְּקִפִּיר בְּרוֹק מִשּׁוּם מְאִיסוּתָא, וְהָהָה הִיוּצָת מִן הַפָּה אוּ מִן הַחֲשֵׁם, וְדָא אִיכָּא מְאִיסוּתָא וְשִׁירִי לְדִרְסֵי לְפִי דְּלִיכָּלִיל בְּסִימֵן צִ סְעִירָה יֵה, וְנִקְרָא דְּאֶפְסֹה בְּבִיתוֹ כְּשִׁהוּא מְרַצֵּף אִין לְהַחֲמִיר לִי־חֲשִׁים שְׁתַּחֲלִילֵן בְּבִיתוֹ וְנִעֲשֶׂה בְּנִי־רַבּוּת: (נג) מִקֶּר וכו'. הִינֵּה אֶפְסֹה רַב־בֵּן (פז) וְהוּם לְחַסְפוֹ. לְכֵן אִף בְּשִׁנְצִאוֹ מִן הַפִּתָּה בְּרִי הֵן בְּנִצְוִדִין וְעוֹמִדִין יֵהִים הֵם מְקַצִּים⁶⁸, אֵלָּא רוֹדֵף אוֹתָם עַד שִׁיבְנָסוּ לְמָקוֹם צִר וְנִוְעַל בְּפִינֵיהֶם:

במחקר אסוד לקרב דמקרי שרץ גמור, מ"א: (טו) בכתבן. וכתב המ"א:
 "ו' דוקא בנחש ועקרב שצ"כ הרב הם ממיהו, ולכן אף במקום שאין
 ממיהו סתם לפרש מנש סתב נפשוה, אבל דבר שאין מכות לנולס,
 משיטא דמסור לדרס להרביס. ואחזן אנשים שהגוינן השמטות ושקורין
 שפ"ז בל"א ג"ל דמסור גמור הוא, וקא איתא מנח, ואף שיש לחש דפ"ל

פֶּאֹר הַלֵּכָה

חזיר לגביהו ובמלוא דבוקו, כן נראה לעדות דעה, וכל־שכן שרא"ש בעצמו כמב
שנהגו להקל, עד כאן לשונו. וכן מוכח בשמ"ל דלק"ט סימן קכח דלא הביא כי אם התיא
בריקא דרבי שמעון בן אלעזר, וכן מוכח באור חרצ' הלכות ערב שבת שקבת דבריקא
דבית־הלל פליגא אדריב' בריה, וכן מוכח דעת הפארי, עין שם, וכתב דלא חלישין
שפרעושים, שאינו קצוי לפלות מקם, דמק' הם בורחים, וכן בפנה"ג יקמ"א לא הביאו
כי אם דינא דבריקא, מוכח מכל זה דלא בבינא ליה הא דנרא' ש' אחר־כך מצאתי
באליה רבה שכתב הוא הביא שהרבה ראשונים מתירין זאת, וכל זה כמקו העולם
להקל, ומכל מקום סיס דירא' שיש' יש לו להחמיר בדעת הרא"ש והשור: * כגון
חזש [ועקרב], במקרא איתא דלשונותנו לו נחש ועקרב בשבת (כ"א ברי"ר ורא"ש)
דחזש שונותנו לו להרגו, וצריך לה' שם דמיר' כשנש' (ב"א) ופירש רש"י: כן
ידר' ונחש שהוא עישה כצין שרקב שונאנו וכו', והנחשין לו חז"ר
ותרא' ש' וצריך מיר' שאין רצין אחריו, וכל מה שמעט לו עזא דזה חז' סבירא, ו
אולי דאף בריצ' אין מקר רק בנשופין בו, וכן כף וכן כף אפסלא על מה שלא
העמיק הרמב"ם ויכלשון צדוד את זה: * ואפילו במתבטן. עין במשנה ברורה במה
שכתבתי דמלאכה שאין צריכה לגושה וכו', ולהרמב"ם על־כרחך צריך לומר דמיר'
יש' חשש שיתן נפש בריצין, ובמ' שכתבתי במשנה ברורה, לכה אף בשאין רצין שרי'
לדרוס לפי חזו ביון דלש חשש סכנת נפשות, כן כתבו המקרישים, וכן זה ברוב הפנן
בברכה זה לשונו: דיקא בנחש ועקרב שעל־פי הכ' הם ממיתין, ולכה אף במקום
שאינן ממיתין מטר לדרוס מפני חשש סכנת נפשות, אבל דבר שאין ממית לעולם,
פשיטא דאסור לדרוס' להרמב"ם, עד כאן לשונו: כשמע דדעתו חליטין בכל מדיקין
אף שאין מיתין שרי, ובמ' שכתבתי במשנה ברורה, ושקמית, לפי מה שכתב הפנן
אחרים איתא מוקת, משמע דאסור לדרוס' לפי חזו מוכחבן בשניה מנחח
על הברק אסור, וכפרי' מקריס' כשמע דשרי לדרוס' לפי חזו מוכחבן בשניה מנחח
ולא ודעתי מזה לו: * אבל מטר וכו' שאינו מתבטן וכו', מן המהדר בלא דנרא'
לפי חזו אינ' כבסע' עין חקרים, והעצם עין בבית־אפר' 000, * שרי משום באיסותא.

כְּשֶׁמִכְרַת אִיזֵד דָּבָר עַל־גִּבִּי תִּדְרוּ וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁיתְמַרְתּוּ, אָכֵל כָּאֵן רִצְעָה שִׁיתְרָנָה נֶפֶשׁ לְמַתֵּשׁ שְׂמָא לִישָׁח וְיִכְנֹן וְיִשְׁחֶה גִּפְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁתִּכְתֹּב סִימָן שֶׁב־סְעִיף ה' מִפְּלִי שֶׁבִּעֵצַ שְׂדוּרִים עַל הָרֶק מִצּוֹי שֶׁמִּשְׁפָּשֶׁף גִּם־בֶּן מִצֵּט, אֶרֶץ־עַל־יִכְנֹן הַחֲמִידִי וְדוֹקָא קִשְׁהוּא בְּרָדֶךְ הַלּוֹכוֹ, אָף שֶׁהוּא מִזְכֵּן לְדָרִים עַל הָרֶק אָכֵל אֲנִי מִתֵּן לְפִי תַמּוֹ, אֵלֶּא לֹא־יִצִּיג רִגְלוֹ עַל הָרֶק וְיִזְהַר שְׂאֵל יִשְׁפָּשֶׁף כִּלְלִי. דָּהָא מִתֵּר צִירָה לִזְהַר שְׂאֵל יִהְיֶה שׁוֹם שֶׁשְׁשׁוֹר כְּשִׁדּוּרִים עָלָיו, רַק יִצִּיג רִגְלוֹ עַל הָרֶק. תַּמּוֹ, וּבִבְיַת־הַנֶּסֶת אֶפְלוּ בֶרֶק שְׂרִי לְדָרִים עָלָיו לְפִי תַמּוֹ. דְּנוֹהֲגִין בּוֹ כְּכּוֹד, בֶּרֶק יוֹתֵר מִבְּלִחָה: **יב** (גב) חִיָּה וְעוֹף שֶׁבְּרִשְׁתּוֹ. כּוֹלֵל (פא) כֵּל מִינֵי בַחֲזֵץ, וְהַשֶּׁשׁ, כִּיֵּן שֶׁהֵם בְּנֵי־חַרְבִּית וְהַרְגֵּלוּ בְּפִית, וּמִמִּילָא יִתְדוּר לְבִיתָם וְלֹא שִׁיךְ בָּהֶם צִירָה: (נד) לַעֲזוֹד. וּבִלְבָד (פג) שְׂאֵל יִשְׁלַם בִּידוֹ, שֶׁבֵּל כַּעַל

שער הציון

תרגום: 1 עכביש.

(טל) באַמרא נָקט שׁם עוד ד' דָּרִים, וְלֹא דָּוָק, דְּהוּא דְּרִין בְּל דְּבֵר הַמַּטִּית לְפִי הַטָּעוֹס וְהַטָּעוֹס (80) [הגרא]: (עג) פֿרִיטְקֶגֶרִים, וְהוּאִים פֿון טַרְמֶרֶבִּים. וְהֵנָּה מַהֲרָבִים מִשְׁמַע דְּוָדָק שְׂפִירָא עֲלִיכ־לִפְּטִים לְפִינוּ אָבֵל לֹא לִחְפֹּשׁ אַחֲרֵינוּ, וְאַפְשֵׁר דְּוָדָק לְפִי דְּרַעוּ דְּפִבְרִיא לֵה מִלֵּאכָה שְׂאֵנָה דְּרִיבָה לְנִיפָה חֵיב עֲלִיקוֹן, מַה שְּׂאִין בִּן לִידֵנוּ, וְאִם הֵינָּה בְּמָקוֹם שׂוֹבִים מִצִּיּוֹן, לְכַאוּרָה גַם לְהַרְמָבִים שׂוֹר: (עג) סִפֵּר מִשְׁנֵהוּ, וְנִרְאָה שֶׁלֹּדֶה פֿון הַחֹבֶר כְּמַה שְׂתַּפֵּס כְּגוֹן נַחֵשׁ וְעֶקֶר, לְהַטְעִיד דְּרִין אָף לְדַעַת הַרְמָבִים, וְהַפֿֿרִיטְקֶגֶרִים דָּעָה לְרַחֵם עֲצֻמָּה דְּהַחֹבֶר מִנֵּר מִקְרִיבֵי בָּקִים, וְלֹא נִדְרָא, וְכֵן דְּבֵר סִפֵּר הַטָּעוֹס שֶׁבֶר כְּמוֹ שֶׁבִּכְנֵה פִּקְנִים, וְהוּא שֶׁיִּקְדֵּק הַמַּסְבֵּר בְּדִקְרֵי בְּרִישׁ הַעֲדָיָה שְׂכֵחַ בְּלִטוֹן וְדֹא"ר וְכו': (עד) לְבוֹשׁ: (עה) אֵלֶּיָּה רַבָּה בְּשֵׁם אֶסְרִי'וֹהֶר: (עו) מִגֵּן אֲבִרְטִם וְהוֹפֶת־שֶׁבַע וּשִׁי"א, וְהַפֿֿרִיטְקֶגֶרִים מִפִּקְנֵה מֵנָה: (עז) מִגֵּן אֲבִרְטִם: (עח) עֲלִית־שֶׁבַע וְהוֹסֶפֶד־שֶׁבַע וְהוֹסֶפֶד־צִיּוֹנִים וְכו' מִצִּדֵּי פֿרִיטְקֶגֶרִים, וְלֹא גַט ד' הַבֵּר דְּאֶפֶל פִּסִּיךְ מִשְׁנֵה שׂוֹרֵי מֵנָה: (עט) הַפֿֿרִיטְקֶגֶרִים: (פ) אֵלֶּיָּה רַבָּה וְרִישָׁה: (פא) צֵן בְּבֹאִיר הַגֵּרָא שֶׁבֶר טַעַם הַחֹבֶר, דְּמוֹס בְּהַפְתֵּי מִגֵּנוֹ בְּסוֹף דְּרִיבֵי הַמַּשְׁנֵה פִּסְטוֹר וְכוּמֵר, וְיִזְדֵּעַ מִשְׁנֵהוּ אֲוֵלֵת כֵּל מִינֵי בִּמְיִדְּהִי, וְכֵן שׂוֹר אִין דְּרִין וְהַפְּשִׁיטִים שְׂאֵחַ: (פב) מִגֵּן אֲבִרְטִם מִינֵן א' (פג) בֵּן וְכוּכָה בְּהַפְתֵּי כִ"ו מִתְרִין דִּבֵּר מִרִי וְכוּמֵר וְשִׁי"א פִּוּסִקִּים דְּמַשְׁמַע וְלֹא מִרִי צִידָה, וְכֵן מִרִי שֶׁבֶר מִנֵּר הַתְּרִין אֲרִשׁוֹן דְּחֵלֵי מִבְּמוֹנִית: (פד) טִי"ו וְהוֹסֶפֶד־שֶׁבַע וּשִׁי"א:

הלכות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק עא]

דהוא הדין בכל דבר הממית לפי המקום והזמן⁽⁸⁰⁾.

(80) ולענין המתפלל ורואה שור עומד כנגדו, כתב השו"ע לעיל (סי' קד) סי' שאם השור הוא תם ונמצא כמנוח אליו בתוך חמישים אמות, או שהוא שור מועד ונמצא תוך שיעור כמלוא עינו, יש חשש סכנה בדבר, ויש להפסיק את התפילה כדי להימנע מהזיק. ורק במקום שמוחזקים השוורים כמי שאינם מזיקים, כתב שם שאין להפסיק בשעת התפילה.

[משנ"ב ס"ק מו]

וְלִכְּן בְּרָצִין אֲחֵרֵינוּ אִיכָּא חֲשֵׁשׁ סִכְנָתָא וְשָׁרִיטָא וְכוּ', דְּאֵף עַל־יְדֵי עֲקִיצָתָא לִיקָא צַעַר פְּלִי הָאִי, בְּהֵנִי אֶסּוּר לְהִקָּנָה⁽⁸¹⁾.

(81) ואף אם אין הנחש והעקרב רצים אחריו, אלא שרצים הם לכיוונו, כתב הגרש"ז ארעברך (שולחן שלמה ס"ק כא) שמותר להורגם.

(82) ומשמע שמותר להרוג צירעה, כיון שעקיצתה גורמת לצער גדול. אכן, הגרש"ז ארעברך (שם ס"ק יח) כתב שהצירעה אינה נחשבת כנחש ועקרב, אלא כפרעוש או כזבוב ויתוש, ואסור להורגה, וכן מבואר בבן איש חי (שנה ב' פ' וארא אות יא). נראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (ס"ח ד"ה א), לענין צידת צירעה.

[משנ"ב ס"ק מז]

וְהוּא הִדִּין שְׂכוּפָה עֲלֵיהֶן כְּלִי⁽⁸³⁾.

(83) משמע שכפיית הכלי אינה עדיפה על הריגתם לפי תומו. והעיר התהלה לרד" (ס"ק יד), שברשב"א [לפנינו נמצא בן בריטבי"א שבת ק, ב סוף ד"ה אמר] מבואר שאם אפשר, יש לצודם ולא להורגם, מפני שהצידה אינה ניכרת כל כך.

ובמקום שהותר להורגם כדרכו משום פיקוח נפש, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' קכג) שאין עדיפות לצידתם על פני הריגתם, ויש לעשות את הפעולה הכי קלה והכי מהירה מביניהן למניעת הסכנה.

[משנ"ב ס"ק מח]

דְּמִלְאִכָּה שְׁאִין צְרִיכָה לְגוּפָה הִיא, וְהָכָא בְּשִׁטְתָּא מְדִקָּה, אֶפְלוּ מְדִרְבָּנָן לֹא נִדְרוּ בְּשִׁטְתָּא הִרְגָּן לְהִדְיָא⁽⁸⁴⁾.

(84) משמע שאין חשש סכנה בנשיכת הנחש, ומימ התירו להורגו על ידי דריסה לפי תומו, מפני שמותר לעבור על מלאכה שאינה צריכה לגופה כדי למנוע דיוק, אף כשאין סכנה בדבר.

ולדפוסיק באמצע התפילה כשנחש כרוך על עקבו, כתב השו"ע לעיל (סי' קד ס"ג) שאסור, וביאר הקובץ שעורים (פסחים אות לב) שאף שיתכן שתהא סכנה בנשיכת הנחש, מימ לא התירו לו להפסיק מתפילתו, כיון שהדיוק אינו שכיח, ואפשר לסמוך כזה על כך ששלוחי מצוה אינם נזוקים. והעיר על דבריו הגרש"ז ארעברך (שש"כ פכ"ה הע' טו), שמכך שהותר לאדם להרוג נחש לפי תומו בשבת, אף כשאין הנחש רודף אחריו, נראה שאין לסמוך על כך ששלוחי מצוה אינם נזוקים, אלא הטעם שלא יפסיק באמצע התפילה כשדאזה שהנחש רגוע, הוא משום שמובטח הוא שלא יזיקנו, ואף על פי כן הותר לדרוס עליו לפי תומו ולהורגו בשבת.

[משנ"ב ס"ק מט]

וְלִהְיֵת דְּאֶסֶר שֶׁשֶׁם כָּל־גִּנִּי, הוּא הִדִּין הָכָא דְּאֶסֶר אֵף עַל־גִּנִּי רְצָפָה⁽⁸⁵⁾ וכו', וְכִנְתָּו שִׁיתְמַרְתָּ, אֶכָּל כָּאֵן רוּצָה שִׁיתְמַרְתָּ נִכְלָע⁽⁸⁶⁾.

(85) ובמקום שרוב בתי העיר מורעפים בקרשים, כתב בביה"ל לקמן (סי' של ס"ב ד"ה ויש) שמותר לטאטא בשבת את הבית. אכן אם הם מורעפים באבנים או לבנים יש שכתבו להחמיר בכך. וכן לצדד חבית על גבי הקרקע, כתב בשעה"צ שם (ס"ק יז) שבמקום שכל בתי העיר מורעפים, מותר לעשות כן.

(86) ולמרחק משחה על גבי מכה, כתב החזו"א (א"ח סי' נב ס"ק טז)

שאסור, אלא יש להשליכה על הפצע בלא למורחה. וביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פכ"ט ס"ק לח שעה"צ ס"ק שער), שאף שבאופן שהתירו להשתמש ברפואה לא גזרו על שחיקת סממנים, והיה מקום לומר שכמו כן לא גזרו על חשש מורחה, מימ אם אפשר ראוי לשנות ולהשליך את המשחה כדי שתתמרח מאלה. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' לג ו"ה סי' לא אות ג), שבמקום חולי שאין בו סכנה מותר ללחוץ על שפופרת כדי להוציא ממנה את המשחה על גבי הבשר, או לטפס אותה באצבע בלא למורחה. וביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ד ס"ק א עמ' קטז, ובשעה"צ שם ס"ק יד), שאף שאין צורך בהחלקת המשחה, ואין חסונה במריחה אלא שתגיע המשחה לכל מקום, מימ אסור הדבר משום ממרח, כיון שיתכן שאין רצונו שתיבלע כל המשחה בתוך הגוף מיד, ולפיכך רצונו להחליקה על גבי הבשר כדי שתיבלע מעצמה לאט לאט בתוך הגוף.

ולדעת הגרש"ז ארעברך (שש"כ פל"ג הע' נח) מותר למרחק משחה על גבי הגוף, אם עושה כן עד שהיא נבלעת בגוף לגמרי. וכן מבואר בספר דעת תורה (סי' שכח סכ"ז) שמותר לעשות כן, על כל פנים בחולה שאין בו סכנה, אם כוונתו שתיבלע המשחה בבשר. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' כ), אלא שהוסיף שאין להתיר זאת אלא כשצריכה המשחה להיבלע בגוף לגמרי מבחינה רפואית, שאם לא כן הדבר אסור שהרי דאי משאירם גם שכבה של משחה שאינה נבלעת בגוף, וגם הרבה פעמים יש בשיכבה זו תועלת רפואית, ובאים בכך לידי חשש מלאכה דאורייתא, ולגבי נתינת משחה תחת תחבושת שעל ידה מתמרחת המשחה, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' שכח ס"ק פא).

ואף בהמה שיש לה מכה, כתב החזו"א (א"ח סי' נב ס"ק טז) שמותר להניח עליה משחה, אם אינו ממרחו.

[שעה"צ ס"ק פב]

אֵין בְּרִא"ש נִגְזֵר הַפְּרִיז רִאשׁוֹן הַתְּלִי מְמוּנָתָא עֲלֵיהֶן⁽⁸⁷⁾.

(87) ולקמן (סי' תצ"ז ס"ק יז) ובביה"ל שם (סי' ד"ה אוזים) כתב רק כדברי הרא"ש, דדחינו שבאים לכלובם בערב וגם ניוונים בבית תמיד, ובמשנ"ב שם (ס"ק כח) הביא להחמיר כשני התירוצים ונראה בשעה"צ שם (ס"ק מח).

[משנ"ב ס"ק נד]

שֶׁקָּל בְּעַל־חַיִּים הֵם מְקַצִּים⁽⁸⁸⁾.

(88) ולחזו את שערות בעל החיים בלא לטלטל את גופו, כתב בביה"ל לעיל (סי' שב ס"א ד"ה מקנחה) שאף על פי שהתוספת שבת אסר לעשות כן, מימ דבריו אינם מוכרחים, ויתכן שמותר.

[ביה"ל ד"ה כגו]

וְקָאָמַר עַל זֶה שֶׁם דְּמִנִּי בְּשִׁטְתָּא בִּישׁוּ⁽⁸⁹⁾.

(89) אמנם, בשו"ע לעיל (סי' קד ס"ג) ובמשנ"ב שם (ס"ק יא) ובביה"ל שם (ד"ה ואפלו) מבואר שעקרב מועד להזיק יותר מנחש, ולכן מי שבא עקרב כנגדו, רשאי להפסיק מתפילתו כדי להינצל ממנו, אפילו כשנראה העקרב רגוע, מה שאין כן כשבא כנגדו נחש, כיון שעל פי רוב אינו נשך, אסור להפסיק את התפילה, אלא אם כן נראה שהנחש אינו רגוע. וכן העיר בספר דעת תורה (סי' קד ס"ג), שמשמעות השו"ע כאן שיש עקרבים שאין בהם חשש סכנה, סותרת לכאורה את משמעות השו"ע שם, שכל עקרב מסוכן הוא.

[ביה"ל ד"ה אבל]

דְּהָא לְפִי תָמוּ אִינוּ כְּבִשְׂעֵי הַקּוֹרֶם, וְהַטַּעַם עֵין בְּבִית־יוֹסֵף⁽⁹⁰⁾.

(90) שם כתב, שאף על פי שברוך אסור לכיון למרחו, בנחש מותר לכיון להורגו, כיון שמזיק הוא, ועוד שצריך הוא לדרוך עליו באופן מסוים כדי להורגו, מה שאין כן ברוק, שמאיוסותו מתבטלת אף על ידי דריסה בלא מירוח.

הלכות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נח]

ופסקי האחרונים קה"ש אומרים קנה⁽⁹¹⁾.

ס"ק יא) כתב, שאפשר לעשות דלות כפולות, ולהקפיד על כך שבשעה שפותח דלת אחת, תהיה השניה סגורה, ועל ידי כך ישאר בעל החיים ניצוד בל הזמן.

אמנם, בביה"ל לעיל (ס"ו ד"ה והלך) כתב, שמותר לפתוח את הדלת ולשוב לכוגרה במקום שאיסור הצידה הוא מדרבנן, כאשר כבר ניצוד בעל החיים פעם אחת.

[ביה"ל ד"ה לצוד]

השם, קנה הרי מלאכה שאין צריכה לגיפה⁽⁹⁵⁾ וכו', אפ"ש שיש להקל במקום הקסד⁽⁹⁶⁾.

95) ולגבי שילוח הקן בשבת, כתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' ק), שלדעת הרמב"ם, שצריך לתפוס את הציפור בכנפיה ולאחר מכן לשלחה, אם תפס אותה במקום שהיא מחוסרת צידה, המשלח אותה חייב הטאת, כיון שתפסתה ביד נחשבת מלאכה הצריכה לגיפה, שהרי כך היא המצוה, לצוד את הציפור בידיו ולשלחה. ובשו"ת הר צבי (א"ח ח"א טל הרים מלאכת צד אות ד) כתב, שהדאיל ואין לו צורך בציפור, ואין הוא תופסה אלא משום קיום המצוה, נחשבת התפסה כמלאכה שאינה צריכה לגיפה, ופטור מחטאת.

96) ובעין זה משמע בביה"ל לקמן (סי' שמש ס"ה ד"ה ואפילו בכרמלית), שיש להתיר שבות דשבות במקום מצוה אף על ידי ישראל, ומדברי החזו"א (א"ח סי' קג ס"ק יט) נראה שהסכים לדבריו (שונה הלכות הערות לסי' שמש ס"ה, בסוף הספר עמ' ת), וכן מבואר בהגהות חכמת שלמה (סי' שח סמ"א), וכן נקט בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' צא אות א), מאידך, הפמ"ג לעיל (סי' שז א"א ס"ק ז) כתב שנראה שאין להתיר בזה, אך לקמן (סי' שכה משב"ז ס"ק א) כתב שמותר, והעיר בשו"ת הלכות (שם), שממשמעות דברי הגמ' (עירובין סח, א) והב"י (סי' שז ס"ה) נראה שלא הותרה שבות דשבות אלא על ידי נכרי, משום שאין הישראל עושה מעשה אלא אמירה בלבד, מה שאין כן בשבות דשבות על ידי ישראל, שעושה הישראל מעשה, וכתב שנראה שגם הביה"ל שם הסתפק בזה.

ואף שהמג"א כתב בשם הר"ן שחמור איסור מלאכה שאינה צריכה לגיפה משאר איסורי דרבנן, ואין להתיר בו שבות דשבות [כמבואר בשעה"צ לקמן סי' שלד ס"ק נו], מ"מ נראה שעיקר דעת השעה"צ שם אינה כן, וכמשמעות דבריו כאן, וכן מבואר במשנ"ב לעיל (סי' שב ס"ק לו) ובשעה"צ שם (ס"ק מד) ובמשנ"ב לקמן (סי' שז ס"ק ג), וכן משמע בחזו"א (א"ח סי' נו ס"ק ד) [נראה מה שכתבנו לעיל (סי' שיא ס"ק יב)], אכן, במקום שאפשר לומר לנכרי שיעשה את המעשה בשינוי, כתב בביה"ל לקמן (סי' שז ס"א ד"ה והיב) שנכון לעשות כן, כיון שלדעת הרמב"ם מלאכה שאינה צריכה לגיפה אסורה מדאורייתא.

91) אמנם, במקום צער בעלי חיים וחשש הפסד, כתב החזו"א (א"ח סי' נב ס"ק טז) שיש להקל ולהכניס את העוף לביתו, כיון שאף המחמירים לא אסרו לעשות כן אלא מדרבנן, אולם אם אפשר לחכות עד הלילה, אין להקל בזה כלל, וכן הובא בשמו (בספר מנוחה נכונה עמ' נה) לגבי תרנגולת פצעה שהתרנגולות האחרות מנקרות אותה ויש לחוש שמא ימיתה, שאם אי אפשר להמתין עד מוצאי שבת, והיא נמצאת במקום גור וחוורת בלילה לביתה, מותר לצודה, אם אי אפשר לעשות זאת על ידי נכרי.

ואף במקום שיש חשש הפסד ואין צער בעלי חיים, או שיש צער בעלי חיים ואין הפסד, דעת הגר"נ קרליץ (תורת המלאכות חצד ס"ק קיז) שמסתבר שהתיר החזו"א צידה זו, וכן צידד הגר"ח קניבסקי (ספר צער בעלי חיים עמ' 557). [וכן מובא בספר מנוחה נכונה עמ' עח בשם החזו"א לגבי איסור טלטול מוקצה ברחית התרנגולת מאחריה, במבואר בשו"ע לעיל סי' שח ס"מ, שיש להקל במקום צער בעלי חיים, או במקום חסרון ביטן].

[משנ"ב ס"ק נח]

ואם היו עופות תרשים שלא תתקלל בבית, יש קנה אסור בקל גנא⁽⁹²⁾.

92) ואם מסופק אם כבר הורגלו העופות שבביתו, כתב הקצות השלחן (סי' קכא בדה"ש ס"ק יא) שאם הבית גדול, לכאורה מותר לו לסגור את דלת ביתו כדי שלא יכנסו גנבים, כיון שאינו מתכוין לצירת העופות, והרי זה ספק פסיק רישא באיסור דרבנן, שהרי יתכן שכבר הורגלו בבית.

[ביה"ל ד"ה לתפסם]

דשרינן לעיל בסימן שח סעיף לט וסעיף מ⁽⁹³⁾.

93) אמנם, שם (ס"מ) כתב השו"ע שמותר לאחוז בצואר בעלי חיים ולטלטלם, אם צריכים הם לכך, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק קנא), שלא הותר הדבר אלא משום צער בעלי חיים, אבל כשיאנם מצטערים אסור לעשות כן.

[ביה"ל ד"ה האסור]

יוכל גס"ן להאכילם בענין שלא יפתח חלול לגמרי שיוכלו לברח⁽⁹⁴⁾.

94) וכן דעת החזו"א (ספר מנוחה נכונה עמ' נד) שאם מקפיד למלא בגופו את חלל הפתח, רשאי הוא לסגור לאחר מכן את הדלת, ואין זה נחשב כצידה, והקצות השלחן (סי' קכא בדה"ש

ד' שם ספרות נחמדי
נחמדי

משנה ברורה

(נה) גדול. אבל (סד) אם התצטרף קטן דבאלו הכי אין צריכין להם מצודה, אפלו אסור דרנבן ליפא: (נו) שאם וכו'. הינו, (סה) שעכשו שנתהוהו בין אנשים אין צריכין להם מצודה כי יבואו מעצמן לבייתם לצרכו, ומכל מקום בינו שמרד ואין גוף לתקסם והתצר גדול, מחזי כצין צידה ואסור על-פל-פנים מדרבנן: (נד) דאסור. הינו בשם בחור, (סו) או בפנים בבית גדול שיש בו שעיר צידה, דבנהי שלא יכול להשיג בשחיה אחת, ובפיל בריש הסימן, ופסקו האחרונים כהישאומרים (הסו). ואם יצאו העופות לחור וחולש שלא יקבו איתן, אף דאסור לתפסן בעצמם בגדים, מכל מקום אם תינקות קטנים צדין אותם אין צריך למחול בגדן, גם דמותר לומר לאינו יהודי שיצוד אותן, דהיי שבות דשבות, בן קרב התייארם. וכתב עוד, דמותר לעמוד בפני העוף שלא יברח כדי ששמילא יחזור לבית. גם הביא המגן אברהם בשם האגדה, דמותר לדחות העוף מאחרי שישגס לבית, אם הבית גדול שאין יכול להשיגו שם בשחיה אחת, דאין פאן צידה גמורה. (סז) ובתייארם כתב, דאם דרפו של אחרו העוף שאין נשקט מן הדי, במה שיש מן המרגלות שמתך היא יושבת בשדחצין להפסקה ואין צריך לרדף אחריה, דבהי אין אסור צידה כלל לכלי עלמא אם הרגלה כבר בבית, ומתד להקניסה על-ידי דחיה א' לדרפה אף לבית קטן או לכלוב שלה, וכן יש להקל: (נח) לצוד. ולפי זה יש להזהר שלא להקניס העופות בשבת מן הבית ופשהו גדול ומחסר צידה ששן למקום הכלוב שלהם, ששם המקום צר ומקרי צידה גמורה; ואם הוא מקבן להקניסם לכלוב רק כדי שלא יעשו הנזקות בבית, אפשר שיש להקל, וצין בבאר הלקח. ואם היו עופות חדשים שלא הרגלו בבית, יש בזה אסור בכל גמרא, ואפלו אם נכנסו בעצמן לכלוב אסור לנצל הדלת של הכלוב

שברשותו. וכן רבנו יצחק בהלכות שבת דפטר אכל אסור בחיה ועוף שברשותו, וכן נזכרים שם במסכתו דהא' מותניתו דקדק ח' שרצים פטר אכל אסור קאמר. וכן בהגהת טיבוכי: במסקנא דצחו נוטה להחמיר, אלא שבאלו הארבעה לא נזכר בהדיא אהין ומתנגליין, רק סתם דתתה נצוף שברשותו פטר אכל אסור, ונכלל לומר דהמשנה אינה בוחה ועוף מהרבים שגדלן בביתו ונעשו בגי'תריבתה. ועל זה נזכר רמב"ם שיהא שוק בהם שם צידה, מה שאין פן אהין ומתנגליין שהם בימים ובאין לכליבין לערבה, ויר' הם פקדה וסוס דלא שוק בהם צידה כלל, וכמו שכתב המאירי בפרק שטובה שרצים בשם: יש מן הפוסקים שפוקרין בן, וכן מצד הנזכר באה"ח, לבר מהר"ש בפרק אין צדו דמשמע מדבריו דבאהין ומתנגליין שבאין לכליבין לערבה ומתנוהין עליה לא שוק צידה כלל, וכתב שם דגם דצח בעל העטור פן ואיכרא, דהצעת בעל העטור אין שום ראיה דאף בשוק ליקא בהם שם צידה כלל, והוא לא כתב דקדק רק לענין יום-טוב, וכמה ראשונים סוברים לחלק בזה, וצריך ציון קצתו. וגם מהר"ש בפרק אין צדו סבב דהאי פטר, פטר ופטר הוא, בדתה הרא"ש הנ"ל, לכתוב פלג מחמירין וכו', וכן שמואל דלחמיר להחמיר להחמיר דצד רב הפוסקים הנ"ל, אם לא במקום שהתנגלת לא צריכה אפשימטוי מן חיה, וכמו שכתבתי במשנה בירורה בשם מהר"ם: * דאסור וכו'. וכן במשנה בירורה בדברו שהתחיל לצוד כמה שכתבתי לפני זה וכו'. ואפילו אם היה העופות הנהך כחלוב ונקמה כחלוב, לא נזהר שלא לצודו, אפי' נצוף שם, וכן משמע בפרק זכר לאברהם בשם מתי'תריבתה, שהיה לשונו: לפתח ולקדח ליה של מתנגליין בשבת אסור, אבל מת' להאכיל להעופות אשר בחלוב ביום שבת קדש עליהי' אינו יוהדי, ואם האיני'יהדי בצצמו: אסר ליה לן בה, עד כאן לשונו. ונראה דמתי'תרי'תרי' שהבית גדול או שהחלוב עומד בחצר, דאם הבית קטן מזה לקדח חלול, ואפילו אם הבית גדול יוכל גם-כן להאכילם בענין שלא יפתח החלוב לגמרי שיקבלו לקדש: * לצדו. עין במשנה בירורה כמה שכתבתי ואם הוא מתפנן וכו'. השעם, וזה תר' מלאכה שאין צריכה לגונה: * דרב הפוסקים סבירא להו כרבי שמעון, ודומיא דהאי דהא דפסק המחבר בסנה' דאם מתעסק בשביל שלא לשבט דמתר, ומשעם דאינו צריך לעקר העורה, כמו שפירש רש"י שם בפס'תא קי' ע"ב, ודכי נמי דתתה, ולא נאסר לנו רק האסור דפרנן שיש בזה דשם דמקללין לגמרי, משום דבמקום הקדא לא נזכר, מה שאין פן הקדא דהוא הפסד בעצמא, עין לעיל במשנה בירורה בפני'תרי'תרי' לג; ודגם חלא הוא דבר שאינו מחסר צידה והוא גם-כן רק מדרבנן, פין דהו' תרי' דרבנן אפשר שיש להקל במקום הפסד: * ודומיא דהו' דפסק המשותת-בנימין סת' מן דאם חושש שלא יגנבו ואיכא הפסד, מקללין דחיה התנגלת לבית שהוא צידה לאחוריה: * במקום חובה, האסור צידה פן מדרבנן כזה שזהר' לבוא לבימה ונלפי מה שכתבתי לעיל ספקי' דבאור הלכה דגם תורמין לה דקבירי' לה פסולי' מלאכה שאין צריכה לגונה, חזקה מזה, משום דלא הוי דרעוה' זה בכלל מלאכה שאין צריכה לגונה רק בשם מתעסק בעצמה, כדן שמונ'תו דהמכרוה' מעצמי' ולא לעדו, ונכלל לומר דהכי נמי דכותה: * וגם נכלל לערף לזה דצח הנזכר דפוסק דמקללין לענין אהין ומתנגליין שברשותו שבבאין לכליבין לערבה נאמנ'תו גוף דהרי הנזכר ששחלק בין אהין ומתנגליין לשאר חיה ועוף להקל בהן להחמיר משום דלא צריכי' דרבתי, לא יצדתי באה"ח, עין בבב'תא כ"ד דגם אהין ומתנגליין צריכי' דרבתי, ואם נהנה דלכליבין לא צריכי' דרבתי, אס'תן עליה'תך דשאר חיה ועוף שברשותו לגמרי צריכי' דרבתי, וזה אינו, דאס'תן היה חוב חשאת, כמו בימי' שובך דגם-כן באין לכליבין לערבה ואפילו הכי חוב הוצדן משעם זה, וצריך ציון: אף עקר דינו של הנזכר ששחלק בין אהין ומתנגליין לשאר חיה ועוף שברשותו לשנו' בנאירי' בשם איזו ראשונים שפוקרין פן לחלק בין בימים למדבריים שגדלן ונעשו בגי'תריבתה, וצריך לזכר הסנה'ת הנ"ל לשיש'תם. אף בעומות תרשים שלא התירו' לבוא לביס'תן, נראה דיש לזהר בזה בכל פונא, מי שם אם יכניסם לכלוב שהוא פסד צד פרי' משעם שלא יצא לחוץ, הוא אסור צידה דאורייתא לפי מה שכתבו האחרונים דהו' שוק צידה דאורייתא, ואס'תן אף פשיכניסם רק בשביל שלא יצדו ויזיקו וקאמר בכלל מלאכה שאין צריכה לגונה, יש בזה על-כל-פנים אסור דרבנן לרב הפוסקים דהו' דבמחש'תך שלא יצדתי'תו בירורה מלאכה שאין צריכה לגונה, ועין להמה פן שכתבנו אודות דין האחרונים, ויהיה נקרא-מנה גם בזה: * חשי' ועוף שברשותו, וזה דבר זה שכתבנו במשנה בירורה לענין קצית עוף דרש וכו'. דין זה חסדיו הראשון בעל מושא-דיב'תנינו, ואתרין נמשכו מסא' אחרונים מסא' דהפסד כ"ד לעלי'תא' אין באהין ומתנגליין משום צידה אף דאמרם

(76) וילגבי עוף בעינך שיחיה גם-כן מקרה: (פה) הגר"א, וכן מוכח בספר יראים: (פו) עץ בבאור הלכה: (פז) עץ שם שהוכיח בראיות בנשמת-אדם כדבריו, וסתמתי

הלכות שבת סימן שטו

באר הגולה 260

(*) (ועוד מבינים אולי) (יט) [יט] צדן פטור (הנחות אלפסי), (נט) אכל פרה וסוס, (ס) וכל-שכן שאר חיה ועוף שפרדה, אם צדן חיה חסאת, וכן עקר (המדר פ"י), תהול (סא) דינה כשאר חיה ואסור לתפסה בשבת. (הנחות אלפסי):

באר היטב

ברק משום מאיסותא דהר שלא יפשוש בשוויס צליו, ואפשר שזה פנות מהרי"ל, אכל לחם חיצות מן חמה או מן החמס ודאי איכא משום מאיסותא, ובבבב"ב אפלו ברק שרי, ע"י סימן צ ס"ג, מ"א: (יט) צדן. עין בתשובת מ"ב סימן ח דמסיק שם דאף אנוי ותרנגולים שצדן לא הרגלו בפניה, קשאין באין מצדן לקלובן לערב הצדן חס חסאת, ואם הרגלו ובאין לקלובן לערב, אף שאר עופות פטור אכל אסור, ואם נצאו מהמית וכוונתו שלא יאבדו, אע"פ שאסור לצדן דוחין אותן כדי להכניסן לבית משום פסידא, מ"מ לטלטל ולתפס אותן אסור, אכל עופות שלא הרגלו אסורין לרחותן, ע"י ומה"א, ובאגדה כתב: אם תינוקות קטנים או אינדיאנים צדן אותן להחיותן, אין מוחין בהם:

משנה ברורה

בפניהם: (נט) אכל פרה וסוס וכו'. פרוש, דבפניה וסוס שהם מיני בהמות לא שנה צידה כלל אפלו מדברנן, אפלו קנה אותם מחיה וצדן לא הרגלו לבוא לביתו, (פס) כי אין צדן שצוין להשמיט מתחת ידיו אדם⁽⁹⁷⁾, והפטר לתפס אותן ולסגור אותן במקום צר; ובשאר חיה ועוף שברשותו שצוין להשמיט מיד אדם, אף שאין צריכין מצודה לתפסן כי יבואו מצדן לביתו לערב, מפל מקום לש בו אסור צידה דרפנן. וכל זה בשלא פירדו, אכל פירדו, אפלו פרה וסוס חס חסאת צבור צידתו⁽⁹⁸⁾, אפלו נתפדלו מחחלה בביתו, ונחו שבת: וכל-שכן שאר חיה ועוף וכו', והוא שמרדו הפרה והסוס לגמרי וברחו מרשותו (פט) עד שצריך לבקש מצודה (ג) או איה תחבולות לתפסו, (פל) וגם אינן באים לערב לביתו⁽⁹⁹⁾: (ס) וכל-שכן וכו' שמרדו. מירי גספן שמרדו וברחו ואינו חורק לביתו בערב, אלא לנין בשדה, באותו ובראונא שלנין על המים וקשה לתפסן בלי מצודה ותחבולה, (ג) וגם התחבר מודה דבנה חס חסאת הצודה אותו. וכתבו האחרונים, דמזה גלמד דהוא הדין אם קנה אנוי ותרנגולין מסדש וצדן אינן רגילין כלל בביתו, ואם נצאו לא יחזרו עוד לבית אלא תפסו באשפה, הצדן חס. ואם נצאו מן הבית, אסור לצדן אפלו על-ידי אינו-יהודי [ח"א]. ונראה דאם הבית גדול דלא מוטא לה בחד שחיה, (ג) מפר על-ידי אינו-יהודי להכניסן בתוכו אם חישש שיקבאו לידי פסידא⁽¹⁰⁰⁾, ואם תינוקות קטנים ורודפין אותם להחיותן חלה, (ד) גספן אין מוחין צדן⁽¹⁰¹⁾, וצדן בבאר חלה: (סא) דינה כשאר חיה. ורצה לומר, דאין דינה כבהמה אלא כחיה ועוף, ויש בה כל פרטי דיני אסור צידה כמו בהמה, וכו'.

לכיתו: עוד אמרתי להביא בדין מה שהקשה בספר חסד-משה על דברי המשאנ' פנימין ומגן-אברהם לענין עוף חדש, וזה לשון חסד-משה שם בסימן תצו: מה שכתב המגן-אברהם דאומן שקנה חדש ולא הרגלו וכו' לא נראה לי כלל, דמכל מקום באין לקלובן לערב וקונותן צליו, ואם לא יבואו לקלוב זה יבואו לקלוב אחר. ולי נראה שאין קשה כלל על המשאנ' פנימין ומגן-אברהם, דגם הם מודים דאם קנה עוף חדש אצל אחד בציור פקוק קרוב אין בה צידה דאורייתא למי ומי שיעשה כשהוא בחור, דאף שלא הרגלו לבוא לביתו התדש, על-פירשנים הרגלה לבוא לקלובה הניחן אם ניהות, וקנעוה וועמדת דמיא, וכו'. דאסור דין המשנה דחיה ועוף שברשותו פטור אסור, ודאי לימא, אלא דדאי כיון שחמה ועוף הוא ברשות איהו אדם הניא קנעוה ושוב אין בה צידה דאורייתא לכל, ולא מצטו מפל זה אלא שור שמרד [וכן מוכח לשון הירושלמי בשבת פרק ח' שצעים על המשנה דחיה ועוף שברשותו הצדן פטור: לא אמרו אלא שברשות אדם, הא אם אינן ברשות אדם חס, אמר רבי יוסי: הדיא אמרה, שור שמרד הצדן בשבת חס: ואף דאמר שם בבבב"ב דאף שצוין צליו, פנח הגמרא הוא כיון דזה הניא קונותיו על האדם, הני לה בפלי מרבית ובהמה הוא [עין ברין וברש"י] ולא שנה בו צידה, ואם כן הכי נמי בענינו, אף שקנה אותה ממנו אדם אחר, מפל מקום הניא קנעוה וועמדת כיון שיש לה מקום שרגילה לבוא שם לערב, ואם צדה עתה בחור הבעל-הבית הראשון הדיא אסור אחר ממנו, אסור הוא הדין הבעל-הבית השני וכל אדם, ולא אינו המשאנ' פנימין ומגן-אברהם כי אם כשאף אותה במקום רחוק שלא תפיר את מקומה הראשון לבוא בעצמה. ובמבתי זה לעורר לב המצוה, ונעניו אינו בודד למצוה. והנה קשה לי לפי מה שהדשו האחרונים הא דאין, למה לה להתוספתא פרק יג דשבת לחלק בין אנוי ותרנגולין לינוי שובך ויוני עליה, לקלוג באנוי ותרנגולין גופא בין אותן שהרגלו לבוא אצלו ובין אם קנה אותם מחיה ועוף וכו' לימא, דהניא לה יומא לאשמיעין רבותא בלינוי שובך, אף דהם גספן באין לקלובן לערב, וכתבנו בביצה שם, אפלו הכי חס:

שער חציון

כמותו לדינא משום דהגרא מצד גספן להקל באנוי ותרנגולין בלא עבדי לרביי, עין שם: (פס) מגן-אברהם בשם ראב"ן, וכן כתב בבאר הגרא וכו' א: (פט) הגרא מקמא דביצה כ"ד: (ג) וכו' שם: (ל) דאם לא כן אינו חס חסאת רק אסורא בעלמא, ודמא דאנוי ותרנגולין גספן קשה לתפסן לפעמים בלי מצודה או איה תחבולה, ואפלו הכי משמע שם בגמרא דאין חס חסאת דבאין לקלובן לערב, עין שם: (ג) מגמרא הנ"ל, וכן כתבו האחרונים: (ג) דהניא שבות במקום פסידא: (ד) מייבן משאנ' פנימין ומגן-אברהם בשם אגדה, עין שם:

שערי תשובה

קרוב שלא תחזר צליו לעשר, וכן נצאתי בברי' בשו"ב דברי המ"א פ"מ צליו קרובין נמצא בה דמיתו בהש"ס, ד"ל דמירי בחול, והמ"א כתב דמירי במפלה ראש, ובברי' כתב ד"ל דמגרא סבר דלאו פיר הוא דאפשר שניא בהמים, וגם אינו כפח להחיותם רק להחליש בהם שלא יקפצו צליו פעם אחת, ע"ש. ולכן נראה דגם בלילה דמספק אם כנה או פרעוה שלא ימיתוהו, כ"כ אפשר דאם מצטער, שחורים עליה, שרי להשליך לפנים בלי מליחה. וכן בא"ר מ"ש בג"צ לענין מלילת פרעוה וצין בחור, דענין למחוח לאשמו כד נזקה אם אינו משריט שששטע בקולו לשחק, וכ"כ בברי', כיון דבא"ר לפי מ"ש השי"ת שש על מה ששטטכו, וכן אמרנו דעת ר"ת, ע"ש: [יט] צדן. עין בה"ט. וצין בשו"ב פ"ד צליון סימן רמז, צדן שצדן מצטער מפר לימא לאנו-יהודי להחיותן קנה משה משה קמרי לימא ודבר לזם דברים טובים עד שיקבצו בפשה ולקחת המשה עקמה ולקחו בנות מקלי שחמה פנח חכמה, ואפלו לישאל אפשר דשרי, ע"ש:

באור הלכה

להם יבא מצודה וצדונו, מחמת דבאין לקלובן לערב, ורצה לומר שהם באין מצדן לקלוב ונחם להם שם לסיק חרי הם בצדונו, וכפירוש רש"י שם, ואפלו אם צדן בחור, ומה דאין דבר דאם העוף לא הרגל צדן קהבית ולא יבוא לקלוב לערב שנה בו אסור צידה, והניו כשצדו מבחור [דאם צדו בפנים, מלי באם הוא פנח גדול או קטן]. ולכאורה לפי זה, אם אין לו כלוב בביתו ותרנגולים ובהמות הוא גדול דלא מוטא לה בחד שחיה, אסור מכלא אין נצודים שם, ואף כעוף שהרגל לבוא לביתו יהיה שנה בו צידה דאורייתא כשצדו מבחור ונחם חור הבית לא צדוה, דאפשר דכיון שהיה חור הבית, אף שחבת גדול דבעלמא שנה בו שער צידה, אינו שנה לומר שם יבא מצודה, דכיון שהרגל בו אפשר שגוף לתפסו שם פד, וקשה הגמרא מחלה לא הנה כי אם על מה שמשמע מוטא דבריתא דאפלו הצדן בחור פטור, ודסק לומר דהגמרא אורי דוקא כמי שיש לו כלוב בביתו, ועוד, האף פסיק הגמרא ואמר: הני באין לקלוב וכו', לימא: הכא במאי עסקינן כשבאין לקלובן לערב; וגם חתול יוכיח, דמשמע מהפוסקים דיש לו דין חיה ועוף שברשותו אם גדלה בבית [ונשפית בתי-מכא⁽¹⁰²⁾], ודאי חתול במקומותינו אין צדו לעשות לה כלוב, ויש לרחות דכונת הגמרא, דלפי שהרגל מעצמו לבוא לביתו בערב אין זה בכלל מחסר צידה, ומה שאמר לקלובן דבר הנהו נקיש, וכל חיה ועוף שברשותו הם בכלל זה אף שאין לו שום כלוב בביתו, ומה שפרש רש"י שם ינוח לספסן שם, לאו דוקא בשמיה בכלוב, דהוא הדין כשבא לבית שהיה מרגל בו, נוח לתפסה ולא הניא בכלל מחסר צידה, וזהו הסעם מה שפסק המשנה 'חיה ועוף שברשותו פטור', ולא חלק בין יש לו כלוב עכור או לא, ומה שהקשה הגמרא שם בתחלה ודבר אנוי ותרנגולין, וכו', הנה על מה שפסקה הבביתא בענין מבחור, וכו' שכתבו בתחלה; גם בבב"ב אדם לא הוזכר פי אם התנאי שחור לביתו פערב, ודע עוד, דאם קנה עוף חדש וצדן לא הרגלו לצאת ולבוא להבית כי לא ניהותה לצאת חוצה, ואם קנה מן הבית לא תדע לסוד לעצמה, רק בחור הבית הרגלה לבוא לקלובה לערב, נראה לי פשוט דבדיוח הבית יש לה דין חיה ועוף שברשותו ואין בה צידה דאורייתא, אבל אם יקרה שהצא לחור, דינה כמו שאר עופות חדשים שלא הרגלו לבוא לביתו: עוד אמרתי להביא בדין מה שהקשה בספר חסד-משה על דברי המשאנ' פנימין ומגן-אברהם לענין עוף חדש, וזה לשון חסד-משה שם בסימן תצו: מה שכתב המגן-אברהם דאומן שקנה חדש ולא הרגלו וכו' לא נראה לי כלל, דמכל מקום באין לקלובן לערב וקונותן צליו, ואם לא יבואו לקלוב זה יבואו לקלוב אחר. ולי נראה שאין קשה כלל על המשאנ' פנימין ומגן-אברהם, דגם הם מודים דאם קנה עוף חדש אצל אחד בציור פקוק קרוב אין בה צידה דאורייתא למי ומי שיעשה כשהוא בחור, דאף שלא הרגלו לבוא לביתו התדש, על-פירשנים הרגלה לבוא לקלובה הניחן אם ניהות, וקנעוה וועמדת דמיא, וכו'. דאסור דין המשנה דחיה ועוף שברשותו פטור אסור, ודאי לימא, אלא דדאי כיון שחמה ועוף הוא ברשות איהו אדם הניא קנעוה ושוב אין בה צידה דאורייתא לכל, ולא מצטו מפל זה אלא שור שמרד [וכן מוכח לשון הירושלמי בשבת פרק ח' שצעים על המשנה דחיה ועוף שברשותו הצדן פטור: לא אמרו אלא שברשות אדם, הא אם אינן ברשות אדם חס, אמר רבי יוסי: הדיא אמרה, שור שמרד הצדן בשבת חס: ואף דאמר שם בבב"ב דאף שצוין צליו, פנח הגמרא הוא כיון דזה הניא קונותיו על האדם, הני לה בפלי מרבית ובהמה הוא [עין ברין וברש"י] ולא שנה בו צידה, ואם כן הכי נמי בענינו, אף שקנה אותה ממנו אדם אחר, מפל מקום הניא קנעוה וועמדת כיון שיש לה מקום שרגילה לבוא שם לערב, ואם צדה עתה בחור הבעל-הבית הראשון הדיא אסור אחר ממנו, אסור הוא הדין הבעל-הבית השני וכל אדם, ולא אינו המשאנ' פנימין ומגן-אברהם כי אם כשאף אותה במקום רחוק שלא תפיר את מקומה הראשון לבוא בעצמה. ובמבתי זה לעורר לב המצוה, ונעניו אינו בודד למצוה. והנה קשה לי לפי מה שהדשו האחרונים הא דאין, למה לה להתוספתא פרק יג דשבת לחלק בין אנוי ותרנגולין לינוי שובך ויוני עליה, לקלוג באנוי ותרנגולין גופא בין אותן שהרגלו לבוא אצלו ובין אם קנה אותם מחיה ועוף וכו' לימא, דהניא לה יומא לאשמיעין רבותא בלינוי שובך, אף דהם גספן באין לקלובן לערב, וכתבנו בביצה שם, אפלו הכי חס:

הלכות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נט]

דכפרה נסוס שהם מיני בהמות לא שנה צידה כלל אפילו מדרבנן, אפילו קנה אותם מחדש וצידן לא הנהיג לבוא לביתו, כי אין צוויין להשקט מפתח ידי אדם⁹⁷ וכו', אכל מקדו, אפילו פרה נסוס חב טעאת עבור צידתו⁹⁸ וכו', וגם אינן באים לערב לביתו⁹⁹.

97 אמנם, לגבי תרגומות המתישבת מיד כשרוצים לתופסה, כתב לעיל (ס"ק נז) שאסור להביסה לביתו רק אם כבר הורגלה בבית.

98 ולהניח מאכל כדי שיבוא לאוכלו בעל החיים שבורח, ובשעת אכילתו יהא קל לתופסו, הסתפק הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק כג) אם אסור, כיון שהנחת המאכל אינה נחשבת מעשה צידה, ובשעת אכילתו הרי הוא כאילו נדח, ומותר לקחתו. והוסיף, שאף על פי שיתכן שאסור לעשות כן לכתחילה, מ"מ בבהמה שמרדה ורוצה להחזירה יתכן שמוותר.

ואם רואה שבהמתו עומדת למרוד, הסתפק הגרש"ז אויערבך (שם) אם מותר לסגור את הדלת, כדי שלא תצא כשתמרוד. וכן הסתפק (שם) האם מותר לסגור את הדלת כלאחר יד, או על ידי אחר שאינו יודע שצד בכך ונחשב כמתעסק.

99 ואם טבע הבהמה לחזור לביתה לאחר יום או יומיים, ויש חשש שמא יגנבה, הסתפק הגרש"ז אויערבך (שם) אם מותר להחזירה לביתה, שהרי בשעת מרידתה אין היא עומדת כלל ברשותו, ואף כשתפסיק ממרידתה, יתכן שלא תחזור לביתו כיון שיגנבה.

[משנ"ב ס"ק ס]

ממר על-ידי אינו-יהודי להקניסן בתוכו אם הושש שיבוא לידי פסידא¹⁰⁰, ואם תינוקות קטנים רודפין אותם להחזירן לתוך הבית הזה, גם-כן אין מותרין בזה¹⁰¹.

100 ועיצה נוספת כתב בהקדמה להלכות שבת, שיאמר לנברי כל המציל אינו מפסיד, כמבואר בשו"ע לעיל (ס"ו שו"ט).

101 אמנם, לגבי אב שרואה את בנו עובר על איסור דרבנן, כתב לקמן (ס"ו שמג ס"ק ג) שאם הבן מבין כשאומרים לו שרבר זה אסור בשבת, מהחייב האב לגעור בו ולמונעו מעשיית האיסור, ורק אם אחרים רואים אותו עובר, כתב שם (ס"ק ו) שאין הם חייבים להפרישו מן האיסור, כיון שאינו עובר על איסור דאורייתא.

[ביה"ל ד"ה חיה]

אם גדלה בפית ונעשית כדפרכות¹⁰².

102 משמע שחתול הגדל בבית, אסור לצודו מדרבנן, וכן מבואר בערוך השלחן (סל"ח). ובבן איש חי (שנה ב' פ' וארא אות ה) כתב, שבמקומות שמצויים חתולים בבתיים, אסור לסגור את דלת החדר שנמצא בו החתול עד שיצאנו משם. אכן, לשרוק לחתול בפיו כדי שיכנס לבית מפני הרגלו, כתב הערוך השלחן (שם) שמותר. וחתולים שבומנינו הגדלים בבתי אנשים, דעת הגר"צ קרליץ (תורת המלאכות הצד ס"ק קכב) שדינם כבהמה, ואין בהם איסור צידה, וכן דעתו (שם ס"ק קיח) לגבי כלבים הגדלים בבתי אנשים.

